

Menestyvät ja taantuvat kaupungit

Anne Haila

Joel Kotkin: *The City. A Global History.* The Modern Library. New York 2005.

Toisin kuin taloustieteilijät, jotka eivät ole saavuttaneet yksimielisyyttä siitä kilpailevatko kansakunnat (Porter), yritykset (Krugman) vai kaupunkialueet (Scott ja Markusen), kaupunkien päättäjät näyttävät olevan vakuuttuneita siitä, että kaupunkien kannattaa edistää kil-

pailukykyään. Kaupungit järjestävät kulttuuri-tapahtumia houkutellessaan turisteja, rakentavat maamerkkirakennuksia erottuakseen muista kaupungeista, kouluttavat työvoimaa kansainvälisille yrityksille ja jalostavat kaupunkitilaa ulkomaisten investointien houkuttelemiseksi. Kaupunkeja ei enää rakenneta yksinkertaisesti kaupunkilaisten asuinpaikaksi, vaan jotta kaupunki menestyisi globaalissa taloudessa.

Mikä saa kaupungin menestymään? Kaupunkien päättäjien lisäksi tämä kysymys on as-karruttanut kaupunkitutkijoita jo vuosien ajan. New American Foundationin tutkija Joel Kotkin etsii uudessa teoksessaan vastausta tähän kysymykseen. Hän käy läpi suuren määrän kaupunkien nousuja ja tuhoja aloittaen Mesopotamias-ta ja päätyen terrorismin uhkaamiin kaupunkiin.

Pyhä kaupunki

Kaupungit ovat Kotkinin mukaan ihmiskunnan suurin saavutus. Tuhoutuneen kaupungin tilalle rakennetaan uusi kaupunki, jopa useita kertoja. Kaupungeille onkin ominaista, että ne ovat sitkeitä ja pyhiä paikkoja. Kaupungin ensimmäinen menestystekijä syntyykin kaupunkiin ja uskonnon hedelmällisestä vuorovaikutuksesta.

Mesopotamiaa saamme kiittää pappisluokasta, joka alkoi järjestellä asioita kaupungissa. Papit johtivat uskonnollisia menoja, kontrolloivat maankäyttöä ja hoitivat temppeleitä, aikansa ruokavarastoja. Uskonto, ei taloudellinen hyöty, perusteli uusien kaupunki-instituutioiden käyttöönoton.

Islam urbaanina uskontona jatkoi Mesopotamian pappien työtä ja kehitti hienostuneen kaupunkikulttuurin. Moskeijat rakennettiin kaupunkien keskelle ja kaupungeista tehtiin paikkoja, joissa miehet saattoivat rukoilla yhdessä. Rakkaus kaupunkiin myös erotti muslimivalloittajat muista tunkeutujista. Kun germaanit ja hunnit valtasivat Rooman, Persian ja Bysantin, he jättivät jälkeensä raunioita ja tuhkaa. Muslimit sitä vastoin toivat Damaskokseen, Jerusalemiin ja Karthagoon henkisesti parempaan pitämänsä kaupunkisivistyksen.

Myös kristinusko antoi oman panoksensa kaupunkikulttuurin kehitykseen. Kristityt hylkäsivät pakanallisen ajatuksen uskonnon liittymisestä yhteen palvontapaikkaan ja Matteuksen siteeraamat Jeesuksen sanat ohjeenaan ”jättivät kaupungin, jossa heit ä vainottiin, ja pakenivat toiseen kaupunkiin”.

Kaupungin toinen menestystekijä on kauppa. Foinikiassa syntyi vaikutusvaltainen kauppiasluokka, joka kehitti aakkoset kauppojen kirjaamiseksi. Kauppiaat olivat kiinnostuneita markkina-alueen laajentamisesta ja perustivat kaupungin löytämälleen markkinapaikalle. Kaupunkien lukumäärä kasvoi ja kauppiat vaurastuivat. Kauppiasluokan voiton tavoittelu kuitenkin rajoitti foinikialaisten kaupunki-

järjestelmän rakentamista. Uusien kaupunkien perustaminen heikensi vanhoja kaupunkeja eikä kaupankäynti ollut riittävä edellytys kaupunkiverkon säilymiselle. Olisi tarvittu visio ja strategia; sellainen syntyi myöhemmin imperiumien kaupungeissa.

Kaupunkien kolmas menestystekijä on suojan antaminen. Euroopan pienet kaupunkiyhteisöt joutuivat tulemaan toimeen omillaan ja suojautumaan maaseudun vaeltavia ja ryösteleviä rosvoja vastaan. Kaupungit onnistuivat tässä ja alkoivat vaurastua. Euroopassa kaupunkilaisten vaurastumista ei rajoittanut keisari, kalifi tai sulttaani kuten idässä. Venetsiasta kehittyi maailman rikkain ja kosmopoliittisin kaupunkivaltio, jonka kykeni haastamaan ainoastaan Firenze, jossa kaupungin omat mesenaatit, Medicit, investoivat rahojaan kaupunkirakennuksiin. Materiaalisen vaurauden kartuttamiseen kätkeytyi kuitenkin kaupungin tuho. Kaupungin vaurastuminen merkitsi sisäisen koheesion ja yhteisöllisyyden rappeutumista. Ei vain Firenzestä vaan myös muista kaupunkivaltioista katosivat hyve ja moraalinen yhtenäisyys, minä seurauksena kaupunkivaltiot heikkenivät juuri kun ne kohtasivat uusien nousevien kaupunkien haasteen.

Olisi luullut, että seuraavat maailmankaupungit olisivat olleet merenkävijäkansojen kansojen kaupungit, Lissabon ja Sevilla. Hernan Cortes ja Bernal Diaz kuitenkin muistuttivat enemmän keskiajan ritareita kuin kaupunkien rakentajia, eivätkä he eivätkä heidän maamiehensä onnistuneet kehittämään kaupungeistaan kauppareittien keskuksia.

Kaupunkivaltioiden menestyskekkäät haastajat olivat Lontoo, Amsterdam ja Wien ja ennen kaikkea uusi menestystarina, Pariisi. Vaikka Pariisilta puuttui italialaisten kilpailijoidensa kaupallinen elinvoima (jota oli myös sen kansallisella kilpailijalla Lyonilla), Pariisin etu oli monarkian laajeneva valta ja kukoistava yliopisto. Pariisista kehittyi merkittävä ajattelun keskus ja se menestyi opiskelijoiden ja oppineiden kaupunkina. Ranskan hallitsijat olivat vakuuttuneita siitä, että Pariisista on tehtävä suuren imperiumin arvokas pääkaupunki. Ja mikä kertoisi-kaan hallitsijan ja imperiumin suuruudesta paremmin kuin mahtipontiset rakennukset.

Antikaupungit ja moraaliset arvot

Amerikan kontribuutio maailman kaupunkikulttuuriin, pilvenpiirtäjien lisäksi, on esikau-

punki. Lewis Mumfordin tavoin Kotkin pitää esikaupunkeja anti-kaupunkeina. Ne ovat katkos kaupunkien evolutiivisessa kehityksessä. Esikaupungit muuttivat Amerikan tilkkutäkipalstojen paikattomaksi erämaaksi, pirstaloivat kansakunnan identiteetin ja sammuttivat luovuuden. Kotkin myös arvostelee uusia urbanisteja, jotka yrittävät tuoda kaupunkilaisuuden esikaupunkeihin, puhuvat puistojen, viheralueiden ja vanhojen rakennusten säilyttämisen puolesta, mutta eivät ole kiinnostuneita moraalisisista visioista, jotka pitäisivät kaupungin yhtenäisenä.

Kotkinin teos ei ole varsinainen tutkimus, vaan populaari katsaus kaupunkihistoriaan ja

lohduttanee kaupunkien päättäjiä kertoessaan, että menestystekijöitä on yhtä monta kuin kaupunkeja: uskonto, voiton tavoittelu, kulttuuri, materiaallinen vauraus, visio, monarkian valta ja tiede. Kotkin näyttää kuitenkin ajattelevan, että on yksi tekijä, joka on tärkein ja välttämätön menestystekijä kaupungeille. Se on arvostus, jonka ihmiset liittävät kaupunkiinsa. Kaupunki on mielentila, kuten jo kaupunkisosiologian oppi-isä Robert Park totesi. Moraalisissa arvoissa ja rakkaudessa kaupunkiin Kotkinin mukaan onkin ratkaiseva menestystekijä kaikille kaupungeille.

Kirjoittaja on professori Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksella.